

FOTOGRAFICKÉ A FILMOVÉ MATERIÁLY VE FONDECH DOBROVOLNÝCH ORGANIZACÍ V NÁRODNÍM ARCHIVU

BLANKA HNULÍKOVÁ

Úvodem

Již v úvodu této statě je dobré specifikovat podstatu práce restaurátora a jeho možný vliv na archiválie, a to nejen na fotografické a filmové materiály, které jsou předmětem této studie. Hlavním zájmem restaurátora v archivu je nejen samotný proces restaurování, ale také ochrana a péče o archivní fondy a sbírky. Dlouhodobé uchování archivních souborů je proces, který zahrnuje škálu činností, jejichž záměrem je významně zpomalit procesy degradace, eliminovat většinu příčin poškození a zároveň umožnit využívání archiválií ve fyzické či digitální podobě. Spolupráce mezi restaurátory a archiváři tak umožňuje vytvořit optimální podmínky k tomu, aby nedocházelo k nežádoucímu poškozování archiválií či k jejich nadbytečné manipulaci.

Průzkum fyzického stavu fondů

Ze zorného úhlu preventivní péče o archivní fondy stojí na prvním místě fyzický stav archiválií. Ten se většinou zjišťuje při procesu, který se označuje jako průzkum fyzického stavu. Při tomto pohledu je potřebné posuzovat fond jako entitu složenou z různých druhů archiválií z hlediska materiálové podstaty. Předmětem průzkumu, prováděného restaurátorem fotografických dokumentů, jsou pozitivy s papírovou nebo plastovou podložkou, vzniklé různými historickými fotografickými technikami: negativy se skleněnou podložkou, ploché negativy, kinofilmy, diapozitivy se skleněnou a plastovou podložkou, mikrofilmy, mikrofiše a promítací filmy. Při tomto průzkumu jsou používány vizuální, mikroskopické a analytické techniky hodnocení. Cílem je zjištění kvality fyzického stavu archiválií, identifikace použitých fotografických technik, určení druhu podložky u plastových negativů i pozitivů a vizuální kontrola jednotlivých způsobů uložení s jejich vyhodnocením.

Díky spolupráci archivářů, správců zkoumaných fondů a restaurátorů bylo možné objektivně vyhodnotit u již zkontrolovaných fondů nejen fyzický stav uložených archiválií, ale také četnost jejich badatelského využívání a jejich význam z archivního hlediska. Každý fond je dle zjištěných informací bodově hodnocen. Na závěr vy-

hodnocení je vytvořen registr archivních fondů podle priorit navržených opatření, který již v současné době pomáhá při tvorbě plánu restaurátorských prací.¹

Zaměření fondů

Je všeobecně známé, že dobrovolné organizace a spolky, které se sdružovaly či ještě sdružují, byly založeny z určitého důvodu nebo myšlenky. Je možné hovořit o tom, že příčiny vzniku nejsou a nebyly jednotné, ale z obecného hlediska je možné předpokládat a identifikovat nejčastější oblasti jejich zájmu. Konkrétně se jedná o tyto oblasti působení: ekologické, humanitární, lidsko-právní zaměřené na ochranu, dále sociální, zdravotní, kulturní, sportovní a vzdělávací činnost.

Z hlediska časového vývoje spolků a dobrovolných organizací, které jsou součástí Národního archivního dědictví Národního archivu, je možné vysledovat několik časových linií. První časový zlom nastává v roce 1945, kdy byly některé spolky omezovány nebo měly pozastavenou činnost z doby 2. světové války, než opět začaly pracovat. Některé organizace v té době naopak vznikly. Boom těchto společností však nebyl dlouhodobý. Po roce 1948 byly pod nátlakem státu, přesněji v rámci politické praxe vládnoucí strany, buď donuceny „dobrovolně“ ukončit svou činnost nebo „přijatelně“ upravit zaměření spolku. Tato vlna úprav obvykle nastávala do dvou až tří let. Dobrovolné organizace musely být sdruženy v Národní frontě. Další změna, která se projevila především v náplni činnosti, nastala v roce 1968. Poslední a zároveň nejvýraznější obrat v oblasti spolků a organizací nastal po roce 1989, což samozřejmě souviselo se změnou paradigmatu celé společnosti, jak v oblasti politické a hospodářské, tak i v sociální. V devadesátých letech 20. století vzniká velké množství sdružení občanů. Důvodem byla nejen možnost iniciovat jejich založení díky demokratickým změnám a hodnotám, ale také vlna porevoluční, entuziasmem naplněné solidarity svobodných občanů.

Souhrnné informace o fondech

Politicko-spoločenské a organizační složky Národní fronty Československé socialistické republiky a České socialistické republiky se staly zdrojem archiválií pro velké množství fondů, následně uložených v Národním archivu i v jiných veřejných a soukromých archivech, přičemž jen část těchto fondů obsahuje fotografické archiválie. Vzhledem k značnému rozsahu pojednávané problematiky jsou následně jmenovány pouze ty fondy Národního archivu, které jsou buď rozsáhlé anebo obsahově významné.

Uvedené fondy jsou v této studii řazeny podle čísel evidenčních listů NAD,²

1 Průzkum fotografických fondů v Národním archivu je podrobněji popsán v článku Hnulíková, Blanka: Průzkum fyzického stavu fotografických fondů v Národním archivu. Časopis Národního muzea: Řada historická 183, 2013, č. 3–4, s. 17–24. Dostupné také http://www.nm.cz/publikace/archiv.php?id=8&rok=182&kcislu=3-4&f_=Zobrazit [22. 2. 2017].

2 Evidence Národního archivního dědictví (dále užívané označení jen NAD) archiválií po skartačním

protože se jedná o řazení logické. Jiný způsob rozdělení by byl komplikovanější, protože fondy jsou rozdílné nejen podle data vzniku, ale také podle zaměření i rozsahu. Prvním v pořadí je číslo listu 356 s názvem fondu *Socialistický svaz mládeže – ústřední výbor, Praha*, který je od roku 1999 spravován v oddělení fondů nestátní provenience a archivních sbírek³ Národního archivu. Časový rozsah archiválií tohoto souboru je 1969–1989. Fond je dosud nezpracovaný a obsahuje 73,00 běžných metrů archiválií. Část fotografických archiválií byla z tohoto fondu vyčleněna a od roku 2004 je ve správě 8. oddělení, kde jsou evidovány v dílčím archivním souboru pod číslem 356/1. Tento soubor má rozsah 2,16 běžných metrů a obsahuje 21 kusů fotografií s papírovou podložkou z časového období 1985–1987 a 53 kinematografických filmů z let 1981–1989. Podle průzkumu jsou fotografie⁴ uloženy v samostatné lokaci v nearchivních krabicích. Jedná se o černobílé fotografie velkých formátů s RC podložkou⁵, které jsou vlepeny v papírových paspartách z nekvalitní lepenky. Podle závěrů z průzkumu by bylo vhodnější fotografie z paspart vyjmout a nově uložit do obalů archivní kvality. Protože fotografie nevykazují v současné době výrazné poškození, není nutný rychlý restaurátorský zásah. Kinematografické filmy jsou uloženy odděleně od fotografií v depozitáři určeném pro tento typ obrazových a zvukově obrazových archiválií. Podle průzkumu fyzického stavu⁶ se jedná o 16 a 35mm filmové pásy s negativním a pozitivním obrazem. Některé filmy jsou dokonce barevné. Všechny filmy mají acetáto-celulózovou podložku, z tohoto důvodu bude v budoucnu u nich prováděna kontrola octového syndromu. Sledování případného octového syndromu je zabezpečeno v pravidelných pětiletých intervalech, přičemž jmenovaný fond bude zahrnut do této kontroly. Část filmů tohoto souboru již byla přepsána do digitální podoby na DVD a je přístupná badatelům.

Dalším fondem je *Československý svaz žen – ústřední výbor, Praha*, který má číslem NAD 360 a je z období 1945–1990. K němu má obsahově velmi blízko fond s číslem NAD 364 *Český svaz žen – ústřední výbor, Praha*, který se chronologicky váže

řízení nebo jiným způsobem vzniklých. Způsoby evidence jsou rozvedeny v následující publikaci: Wanner, Michal: Základní pravidla pro zpracování archiválií. Praha 2015, s. 18.

- 3 Podle současné struktury organizace Národního archivu je oddělení fondů nestátní provenience a archivních sbírek v pořadí 6. oddělení z celkového počtu 12 oddělení. Pro zjednodušení je dále v textu užíváno zkrácené číselné označení oddělení.
- 4 Průzkum části fondu *Socialistický svaz mládeže – ústřední výbor – obrazové dokumenty, Praha* s číslem listu NAD 356/1, který obsahuje jen fotografie, je popsán v protokolu číslo 0178. Všechny protokoly z průzkumu fyzického stavu, zaměřeného na fotografické archiválie a provedené v odděleních Národního archivu, jsou uloženy v papírové podobě v příruční knihovně oddělení péče o fyzický stav archiválií, dále jen 10. oddělení.
- 5 Písmena RC označují anglické označení Resin Coated. Jedná se o vrstvený materiál, jehož základem je papírový karton oboustranně potažený polymerní folií. Blíže: Peres, Michael R. (ed.): *The Focal Encyclopedia of Photography: Digital Imaging, Theory and Applications, History, and Science*. Amsterdam 2007, s. 654.
- 6 Popis části fondu s kinematografickými filmy, evidovaného pod číslem NAD 356/1, již výše popsaného, je uveden v protokolu o kontrole číslo 0124.

k období let 1969–2012. Oba fondy mají velmi podobný charakter. Jejich hlavní část je spravována 6. oddělením Národního archivu, ale části fotografických archiválií jsou vyčleněny do dílčích souborů ve správě oddělení foto-, fono-, kinodokumentů a služeb veřejnosti.⁷ U fondu *Československého svazu žen* se jedná o část složenou z kartonů číslo 139 až 142. Správa fondu *Českého svazu žen* je také rozdělena mezi oddělení 6. a 8. Fotografické archiválie vyčleněné při tomto oddělení jsou uloženy v kartonech číslo 45 a 46. Všechny jmenované kartony obou fondů jsou zatím nezpracované a ještě u nich nebyla provedena ani kontrola fyzického stavu. Není tudíž známo, v jakém jsou fyzickém stavu, a bude tedy nutné je prohlédnout.

Fond *Československý svaz tělesné výchovy – ústřední výbor, Praha* s číslem NAD 365 je dalším v pořadí z organizací Národní fronty. Jedná se o velmi rozsáhlý fond, který obsahuje téměř 250 běžných metrů archiválií a je z větší části nezpracovaný. Zatím byla vyčleněna část inventárních čísel 1–3 v celkové počtu 14 kusů kinematografických filmů, které potřebují specifický způsob uložení. Tato část je opět, jako většina fotografických archiválií, uložena v depozitářích 8. oddělení. U takto rozsáhlého fondu můžeme předpokládat, že v nezpracovaných balících či kartonech budou uloženy nějaké fotografické archiválie. Je možné, že fond se ještě v budoucnu bude s ohledem na možné fotografické archiválie kontrolovat. Při průzkumu fyzického stavu fondů byly kinematografické filmy⁸ prohlíženy a bylo zjištěno, že se jedná o dva pozitivní a dvanáct negativních filmů šíře 35 mm. Všechny jsou uloženy v plastových krabicích. Plastová podložka filmů z tohoto fondu je z materiálu acetát celulózy. U tohoto typu plastu je potřebné kontrolovat octový syndrom, proto bude tento fond zahrnut do další periodické kontroly fyzického stavu. Badatelé mohou využít digitální zpracování obrazu z DVD.

Následně uvedený fond není příkladem složek Národní fronty, protože byl součástí organizací, působících v rámci zahraničního odboje v Londýně. Jeho působení byla ukončena v roce 1945 a byl později nahrazen spolkem, který navázal na činnost tohoto sdružení v meziválečném období. Jedná se o fond *Československý červený kříž, Londýn* s evidenčním číslem NAD 634. Celý fond je zpracován. Vyčleněná část 20 kusů fotografií byla uložena v depozitářích 8. oddělení. Po převodu této části nebyla ještě provedena kontrola fyzického stavu. Na londýnskou sekci navázal Československý červený kříž v Praze, jehož dokumenty jsou uloženy ve stejnojmenném fondu s evidenčním číslem NAD 1169. Archiválie fondu jsou z let 1945–2008 v rozsahu téměř 180 běžných metrů. Celý fond je nezpracovaný v balících. Podle základního prohlédnutí balíků fond obsahuje převážně papírové archiválie, ale i zde byly nalezeny fotografie. Přesnější průzkum fyzického stavu z hlediska fotografických archiválií

7 Oddělení foto-, fono-, kinodokumentů a služeb veřejnosti je v současné struktuře členění Národního archivu 8. oddělením. Pro zjednodušení je dále pro toto oddělení užito zkrácené označení 8. oddělení.

8 Popis informací o kontrole fondu *Československý svaz tělesné výchovy – ústřední výbor – kinematografické filmy* evidovaného s číslem NAD 365/1, je uveden v protokole s číslem 0008.

bude umožněn až po zpracování fondu nebo po jeho tematickém rozdělení.

Fond *Svazarm – ústřední výbor, Praha* je typickým zástupcem dobrovolné organizace Národní fronty. Z hlediska různorodosti archiválií je velmi bohatý. Kromě běžných papírových archiválií obsahuje i fotografická alba, kinematografické filmy a magnetonové pásky. Celý fond je evidován listem NAD číslo 1161 a vyčleněná část fotografických archiválií, filmů a magnetonových pásek byla uložena jako dílčí archivní soubor s označením 1161/1 v 8. oddělení. V této části je 7 kusů fotografických alb z let 1955 až 1985, 8 kusů filmových pásek z období 1952 až 1989 a 5 kusů magnetofonových pásek ze stejného období jako jsou filmy. Část s fotografickými alby a kinematografickými filmy⁹ je uložena v jiné lokaci než část kartonů s fotografiemi. První část není velká, obsahuje sedm fotografických alb a osm kusů 8mm a 16mm kinematografických filmů. Z hlediska fyzického stavu jsou na tom hůře fotografie a diapositivy uložené v albech. Některé barevné snímky vykazují změnu barevnosti, výrazně růžoví, tedy ztrácí azurovou barevnou vrstvu. Tyto archiválie by bylo vhodné častěji kontrolovat nebo ideálně uložit do depozitáře s nižší teplotou. Kinematografické filmy jsou uloženy v různých nearchivních obalech, především se jedná o papírové a kovové krabice. Některé filmy jsou navinuty na nevhodných cívkách z bakelitu. Podle doporučení z průzkumu by bylo vhodné převinout filmy na cívku ze stabilního plastu (PET, PES či PP¹⁰) a všechny filmy uložit do plastových obalů určených pro dlouhodobé ukládání kinematografických filmů. Dále byly v průběhu průzkumu odebrány vzorky filmů a pomocí testu DFA¹¹ bylo zjištěno, že všechny filmy mají podložku z acetátu celulózy. Z tohoto důvodu budou tyto filmy zahrnuty do kontroly octového syndromu. Druhá část fotografických archiválií¹² z výše jmenovaného fondu obsahuje čtyři kartony fotografií, evidovaných čísly 157, 158, 185 a 274. Černobílé fotografie jsou uloženy v krabicích nearchivní kvality a některé jsou i nalepené na dřevitých kartonech. Podle průzkumu fyzického stavu bylo zjištěno, že některé fotografie jsou slepené, a proto bylo doporučeno všechny fotografie uložit do archivních obalů a vybrané snímky restaurovat. Podle badatelského využití, archivní hodnoty fondu a vzhledem k neakutní potřebě promptního zásahu není navrhované restaurování akutní.

9 Zpráva o průzkumu fondu *Svazarm – ústřední výbor – fotodokumentace, Praha* s číslem listu NAD 1161/1 je popsána v protokolu číslo 0153.

10 Zkratky označují polymerní látky. Konkrétně PET je polyethylentereftalát, PES zkracuje polyester a PP pojmenovává polypropylen. Viz: Ďurovič, Michal: *Restaurování a konzervování archiválií a knih*. Praha 2002, s. 130.

11 V testu se používá roztok difenylaminu, který se intenzivně zbarví do modra při kontaktu s nitrátem celulózy. Blíže: Valverde, Mária Fernanda: *Photographic Negatives: Nature and Evolution of Processes*. In: *Image Permanence Institute* [online]. Rochester, NY: Advanced Residency Program in Photograph Conservation 2005, s. 22 Dostupné z: https://www.imagepermanenceinstitute.org/webfm_send/302 [3. 3. 2016].

12 Protokol o průzkumu části fondu branné organizace *Svazarm*, zaměřený na kartony s fotografiemi, je evidován pod číslem 0241.

Mezi fondy, které obsahují fotografické archiválie a jejichž původci byli součástí tehdejších složek Národní fronty, patří *Československý mírový výbor, Praha*. Jeho časový rozsah je v rozmezí let 1986–1990, zaevidován byl pod číslem NAD 1197 v 6. oddělení Národního archivu. Jedná se o středně rozsáhlý fond s metráží téměř 24 běžných metrů, obsahující různorodé archiválie. Část obsahující kinematografické filmy a zvukové záznamy byla vyčleněna do samostatného dílčího fondu s číslem 1197/1 a předána 8. oddělení Národního archivu. Tento fond sdružuje obrazové a zvukové záznamy, konkrétně se jedná o 17 kusů kinematografických filmů šíře 16 a 35 mm z let 1968–1983, dále 10 kusů gramofonových desek v časovém rozsahu 1973 až 1980 a 2 kusy magnetofonových pásek vzniklých v období let 1968 až 1983. V rámci průzkumu fyzického stavu byla část kinematografických filmů prohlížena¹³ a bylo zjištěno, že filmy jsou uloženy v plastových krabicích a nevykazují chemické poškození. Podle období jejich vzniku existuje předpoklad, že nemají nitrocelulózovou podložku. Plastová podložka těchto kinematografických filmů je acetátocelulózová, proto by bylo vhodné u nich provést test na octový syndrom. Pro badatelské využití je možné využít digitální přepis filmů na nosiče DVD.

Posledním fondem, který je zde uváděn jako zástupce problematiky fondů obsahujících fotografické archiválie a je spojen s tehdejšími složkami Národní fronty, je fond *Český svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor, Praha* s evidenčním číslem NAD 1786. Fond je velmi rozsáhlý, obsahuje přes 350 běžných metrů archiválií, uložených v téměř 900 balících. Celý fond je nepracovaný a s velmi rozmanitým obsahem. Jsou zde zápisy ze schůzí, různá korespondence, dokumenty místních organizací, kádrové materiály, výstřižky, ale také fotografický archiv a různá torza osobních fondů. Z tohoto důvodu není v současné době možné provést objektivní zhodnocení průzkumem, lze pouze zjistit, zda obsahuje fotografické archiválie a v jakém jsou případně stupni znečištění a poškození. Dále je možné je vyloučit podle vizuální identifikace, že neobsahují historické fotografické techniky. Více je možné zpracovat až po uspořádání fondu, jakmile je bude možné rozdělit do menších tematických celků.

Zhodnocení stavu fondů

Výše vyjmenované fondy mají spojitost s tehdejší Národní frontou. Pro nás je důležité, že obsahují fotografické archiválie ve formě fotografií, fotografických alb, kinematografické filmy,¹⁴ dokonce i zvukové záznamy. Vzhledem k obsahovému zaměření fondů, k jejich i časovému zařazení a současně s přihlédnutím k již uskutečněným průzkumům fyzického stavu u některých fondů, je možné konstatovat,

13 Protokol o kontrole fondu *Československý mírový výbor* s číslem NAD 1197/1 je evidován pod číslem 0006.

14 Ochrana a preventivní péče o kinematografické filmy je velmi specifická. Podrobně je tato problematika zpracována v následující publikaci: *The Film Preservation Guide: the Basics for Archives, Libraries, and Museums*. San Francisco 2004.

že tyto fondy neobsahují nejstarší fotografické techniky. Konkrétně se jedná o následující techniky: daguerrotypie, ferrotypie, ambrotypie, lesklé i matné kolódium a přímo kopírující želatinovou fotografii.¹⁵ Naopak nelze zatím potvrdit, že by neobsahovaly barevné fotografie, instantní fotografie a želatinové fotografie na RC podložce, protože zatím nebyl v tomto ohledu proveden důsledný průzkum všech jmenovaných fondů. Vzhledem k časovému zařazení a tematickému obsahu fondů pracujeme s předpokladem, že fondy budou, kromě běžných černobílých fotografií s želatinovou emulzní vrstvou na papírové podložce, obsahovat fotografie na RC podložce a barevné fotografie s různými podložkami. Naopak je možné přepokládat, že nebudou obsahovat instantní fotografie.¹⁶

Podle zjištěného fyzického stavu fotografických pozitivů s papírovou podložkou můžeme za největší problém považovat především nevhodný obalový materiál. Z větší části se jednalo o nevhodný dřevitý papír.¹⁷ Mezi další nejrozšířenější vady patří mechanická poškození, především se jedná o znečištění, různé zlomy, ohyby, trhliny, poškrábání a chybějící místa. Tyto degradace se projevují zpravidla lokálně, pouze výjimečně v celé ploše. Z hlediska chemického poškození se objevují jen zřídka barevné změny obrazu, skvrny nebo stříbrná zrcátka.¹⁸ Poškození zařazená do skupiny biologických napadení se projevila jen druhotně: objevily se pouze důsledky krátkodobé přítomnosti hmyzích škůdců ve formě metabolických produktů a nepravidelně vykousaných malých plošek u papírových podložek. Výskyt živých plisní nebyl prokázán.

Další samostatnou částí jsou kinematografické filmy. U těchto archiválií je vždy nutné identifikovat druh plastové podložky.¹⁹ Mechanické poškození bylo zjištěno pouze mírné, lokálně či místně drobná znečištění, především prachovými částicemi. Největším problémem u jmenovaných archiválií zůstává chemické poškození,

15 Více o historických fotografických technikách je možné více zjistit na následujícím webu. Graphics Atlas: Identification. Graphics Atlas [online]. Rochester 2017 Dostupné z: <http://www.graphicsatlas.org/identification/> [4. 2. 2017].

16 Problematika moderních fotografických technik je zpracována v publikaci: Peres, Michael R.: *The Focal Encyclopedia of Photography*. Amsterdam 2007.

17 Kvalita papíru se zkouší testem na přítomnost ligninu, který obsahují dřevnatá vlákna z papírové hmoty. Test se provádí 1% roztokem floroglusinolu v kyselině chlorovodíkové, který části papírových vláken s obsahem ligninu zbarvuje do karmínové červené. Jedná se o tzv. Wiesnerovu reakci. Viz: Chabannes, Matthieu et al.: *In situ analysis of lignins in transgenic tobacco reveals a differential impact of individual transformations on the spatial patterns of lignin deposition at the cellular and subcellular levels*. *The Plant Journal* 28 (3), 2001, s. 273.

18 Termín „stříbrná zrcátka“ se používá pro duhující vzhled v tmavých místech. Jedná se o proces, kdy migrující filamentární částice stříbra vyplují k povrchu. Na povrchu fotografie nebo negativu se přemění na metalické stříbro, které má vlastnost zrcadlení. Viz Lavédrin, Bertrand – Gandolfo, Jean-Paul – Monod, Sibylle: *A guide to the preventive conservation of photograph collections*. Los Angeles 2003, s. 10.

19 Obrazové dokumenty s plastovou podložkou mají fyzické vlastnosti vždy jen podle druhu podložky, bez ohledu na emulzní vrstvy či další vrstvy, jako je například antihalační vrstva. *The Film Preservation Guide: the Basics for Archives, Libraries, and Museums*. San Francisco 2004, s. 6–10.

kteří je závislé na typu použitého plastu, neboť každý druh se projevuje specifickou chemickou degradací. Obecně se vyskytují tři druhy plastů. Nejstarším typem je nitrát celulózy, který je také někdy znám pod laickým označením „hořák“ nebo „celuloid“. Při jeho chemickém rozpadu dochází k uvolňování kyseliny dusičné. Tato kyselina působí jako velmi silné oxidační činidlo a působí jako oxidující žíravina i její výpary jsou velmi nebezpečné i dráždivé. Obrazové materiály z nitrocelulóзовého plastu jsou nejen chemicky degradující, ale zároveň jsou extrémně hořlavé.

Dalším typem plastu užívaným pro fotografické a kinematografické materiály je acetát celulózy a jeho chemické alternativy.²⁰ Tento typ byl v průběhu užívání označován jako „bezpečný“ z hlediska nehořlavosti. Bohužel, jeho chemická degradace je také významná. Při chemickém rozkladu podložky se uvolňuje kyselina octová, která je součástí chemické vazby. Tato kyselina nemá tak velmi nízké pH ve srovnání s kyselinou dusičnou, ale je také výrazně zapáchající. Chemická reakce způsobující uvolňování kyseliny octové je autokatalytická, a proto může iniciovat chemické poškození dalších plastů z acetátu celulózy. Z hlediska preventivních opatření je možné bez problémů identifikovat druh plastové podložky pomocí DFA testu. Také je možné včas odhalit počínající chemickou degradaci acetáto-celulóзовých materiálů a identifikovat bod startující autokatalytickou reakci. K tomuto záchytnému procesu se používají indikační papírové proužky A-D Strips.²¹ Nejstabilnější druh plastu polyester, který se používá především pro archivaci bezpečnostních mikrofilmů a jen výjimečně pro kinematografický materiál, nebyl u sledovaných filmů zjištěn.

Závěrečné shrnutí

Na závěr je možné konstatovat, že sledované fondy obsahují v různém množství fotografické archiválie a kinematografické filmy, které vykazují různé druhy poškození. Zatím podle již zkontrolované části fondů bylo zjištěno, že neobsahují silná poškození. Zbývající nekontrolované fondy budou prozkoumány v dalších plánovaných průzkumech fyzického stavu fotografických fondů. Metodika kontrol je již plně dořešena a její aplikace je bezproblémová. Díky závěrům průzkumu jsou archiválie zařazovány podle priorit do plánu restaurování. Z hlediska preventivní péče je nejdůležitější ukládání fotografických archiválií a dalších obrazových dokumentů do vhodných archivních obalů. Pro fotografické archiválie jsou nejvhodnější obaly, které odpovídají mezinárodní normě ISO 18916. Jedná se o materiály,

20 Materiály se složením z acetátu celulózy jsou velmi rozšířené a při špatném uložení u nich dochází k degradaci zvané „octový syndrom“. Více je k této problematice zpracováno v následujícím odkazu: Reilly, James M.: IPI Storage Guide for Acetate Film [online]. Rochester 1993, 1–24 Dostupné z: https://www.imagepermanenceminstitute.org/webfm_send/299 [4. 2. 2017].

21 Způsob použití detekčních proužků je podrobně zpracován v následujícím článku: A-D Strips. Image Permanence Institute: A department of RIT's College of Imaging Arts & Sciences [online]. Rochester 2016 Dostupné z: <https://www.imagepermanenceminstitute.org/imaging/ad-strips> [3. 1. 2016].

které prošly testem PAT.²² Archiváři i správci fondů a sbírek jsou seznámeni s touto problematikou, největším úskalím je velký objem archiválií, určených k novému uložení do archivních obalů.

22 Mezinárodní norma ISO 18 916 z roku 2007 stanovuje postup provádění testu s označením Photographic Activity test, známý také ve zkratce PAT test. Viz: ISO18916: 2007. Imaging materials: Photographic activity test for enclosure materials. Geneva 2007.